

چکیده: نوشتار حاضر با روش تحلیلی - توصیفی، قرآن - شناسی حضرت فاطمه سلام الله علیها را در سه حوزه مطرح کرده که عبارتند از: معرفی قرآن از حیث ماهیت و چیستی (شناخت برون متنی)؛ معرفی جایگاه قرآن از حیث مصدریت برای پالایش احادیث و تلاش - های ایشان در حوزه فهم آیات (شناخت درون متنی)، که مورد اخیر خود در سه بخش بیان مصداق، بیان معنا، و استناد به آیه به صورت تضمین و تلمیح قابل بحث است.

کلیدواژه - ها: شناخت قرآن آیه تطهیر؛ حدیث ثقلین؛ فاطمه زهرا سلام الله علیها؛ خطبه فدک؛ اهل بیت.

□

□ مقدمه

بیت اهل از مانده بجای صحیح سنت، شیعیان عقاید پایه بر □ □ : همسنگ سنت خود پیامبر 6 و تالی نلو ثقل اکبر، قرآن کریم است. همچنین از پیامبر و اهل بیت :

درباره قرآن و مسائل مختلف آن روایاتی به یادگار مانده است. نگارش پیش رو به بررسی قرآن - شناسی یکی از افراد اهل - بیت، یعنی حضرت زهرا سلام الله علیها و حوزه - های مختلف معرفتی ایشان نسبت به قرآن و علوم مرتبط با آن □ صدیقه حضرت که دهد - می نشان هم و است بیت اهل و قرآن ناگسستنی ارتباط بیانگر هم که پردازد - می □ □ □ □ چه شناخت عمیقی نسبت به قرآن داشته □ - اند.

حوزه - های قرآن - شناسی دخت گرامی پیامبر سلام الله علیها

خصوصاً و علیها سلام الله زهرا حضرت متعدد فضائل و صفات است قرآن از فاطمه حضرت شناخت سر بر سخن □ □ زندگی کوتاه پرماجرای ایشان باعث شده که برخی از المقاب حضرت، بیشتر در تاریخ مطرح باشد، مثل زهراء، معصومه، بضعه المصطفی، شهیده، طاهره، حبیبه و مانند اینها. اما چون شأن علمی ایشان مهجور و متروک مانده، لذا المقاب دال بر آن هم بر سر زبان □ - ها نیست، مانند: عالمه، علیمه، فهیمه، عقیده، حکیمه، عین الله، ولیه الله، امینه الموحی، و ... (رحمانی همدانی، پیشین، ص 286)

بیت اهل اتصال شدت در آنچه هر □ □ : به قرآن و فراوانی علم آنان به کتاب خدا ذکر شود، درباره حضرت فاطمه سلام الله علیها هم صادق است، زیرا که ایشان نیز فردی از اهل بیت، بلکه محور آنان است. بر این اساس دلایل قرآنی اعم از آگاهی به تأویل و راسخ بودن در علم، آگاهی به علم المکتاب، مبین قرآن بودن، اختصاص مس حقیقت قرآن توسط مطهران، و نیز دلایل روایی اعم از حدیث سفینه، همراهی ابدی با قرآن طبق حدیث ثقلین، و مانند آنها شامل دختر پیامبر نیز می □ □ شود. فاطمه سلام الله علیها، انسان کاملی است که قرآن بر او نازل شده و فرشتگان بر او وارد شده □ - اند (حسن زاده آملی، انسان کامل از دیدگاه نهج البلاغه، 1365 ش، ج 1 ص 142)، زیرا

قرآن بر قلب پیامبر
6 نازل شده، و او پاره قلب پیامبر است، و
فرشتگان در شب قدر و شب نزول قرآن، طواف کننده او هستند. (حویزی، پیشین، ج 5، ص 639)

عمل جامه و تحقق حیث از نیز و، معنا دریافت و ی تلق حیث از که دانسته قرآن را "ثقیل قول" طباطبایی علامه □ □ پوشیدن، ثقیل نامیده شده (طباطبایی، 1390 ق، ج 20، ص 139)، و فاطمه زهرا هم مانند پدر، حامل قول ثقیل است (مزمّل / 5)، زیرا بتول است و انسان بتول، تحمل قول ثقیل را دارد. (و تَبَاتَل المیه تبتيلا: مزمّل / 8) صدیقه طاهره سلام الله علیها خود در مراتب آگاهی خویش نسبت به حقیقت قرآن، و قرآن شناسیش می □ □ فرماید: ستایش خدای را که مرا منکر امری از کتابش قرار نداده، و در هیچ حقیقتی از امر کتابش، مرا سرگردان ننموده است. (بخشی از دعای حضرت بعد از نماز ظهر، رحمانی همدانی، 1381 ش، ص 335)

که است ایشان گهربار سخنان بر مروری راه بهترین، قرآن حوزه در پیامبر دخت های تلاش با اجمالی آشنایی برای □ □ در مقایسه با عمر کوتاهش، اعجاب همگان را بر می □ □ انگیزد. یکی از این سخنان، خطبه □ □ ای طولانی و بسیار بلیغ است که به خطبه فدک موسوم می □ □ باشد. بیشتر سخنان ایشان را از خطبه فدک برگرفته □ □ ایم.

خداوند؛ تحمید: از است عبارت که اند □ □ نموده تقسیم بخش هشت به آنرا محتوای، شریف خطبه این شارحان □ □ توجید و تنزیه پروردگار؛ وصف مقام نبوت؛ ذکر علل شرائع بیان مجاهدات رسول الله 6 در قیام به دعوت خلق؛ بیان ظهور نفاق و شقاق از سوی منافقان، و کسانی که عداوت خویش را به رسول الله پنهان کرده و ظلم به آل محمد :

را آغاز نمودند؛ مسئله فدک و رد ادعای ابوبکر بر عدم ارث گذاری پیامبر
6

؛ و بالاخره برگرداندن روی سخن به مهاجران و انصار، و تویخ ایشان به سبب روی گردانی از نصرت امیرالمؤمنین
7

ابو بن احمد از "المنساء بلاغات" کتاب، کرده نقل متظافر سندهای با کامل بطور را خطبه که کتابی ترین □ □ قدیمی □ □ طاهر (م. 280 ق) معروف به "ابن ابی طیفور" است. پس از وی، این خطبه را در کتاب "المسقیفه و فدک" از احمد بن عبد العزیز جوهری، مکنی به ابوبکر می □ □ بینیم، که ابن ابی المحدث در شرح خود از نهج المبالغه بسیار از او نقل کرده است.

سجاد امام واسطه به طریق سه با خطبه این المنساء بلاغات کتاب در □ □ 7، عبد الله بن حسن از پدرش امام حسن مجتبی
7

و نیز از حضرت زینب سلام الله علیها نقل شده است. (ابوالمفضل بن ابو طاهر ابن طیفور، بلاغات المنساء، بی □ □ تا، ص 12 تا 14) در کتاب المسقیفه و فدک نیز با چهار طریق و در کتاب المشافی با دو طریق (از جمله طریق عایشه)، و در کتاب دلائل الامامه با چهار طریق (مثلاً از عکرمه از طریق ابن عباس) ذکر شده است. (این طرق را بطور کامل ببینید در: شریعتمداری، پیشین، ص 10-15) در شرح این خطبه شریف نیز تألیفات فراوانی به زبان فارسی و عربی وجود دارد.

را مختلف حوزه سه و پردازیم - می‌ایشان سخنان در اسلام بانوی بزرگ شناسی - قرآن‌های - حوزه به اینک □ □
مطرح می‌کنیم: ابتدا شناخت قرآن و ماهیت و چستی آن؛ سپس معرفی جایگاه قرآن؛ و سوم فهم و تفسیر قرآن که خود
به سه بخش تقسیم می‌گردد.

1-4-4. معرفی قرآن و شؤون آن (شناخت برون متنی از حیث چستی)

می‌کسی فقط را فرازهایی چنین است فرموده معرفی را قرآن وسیعی بیانات در علیها سلام فاطمه حضرت □ □
تواند بگوید که از سرچشمه وحی سیراب شده و به همه ظواهر و بواطن قرآن اشراف دارد. تنها به یک نمونه اکتفا می
کنیم:

نمونه □ □ در آغاز خطبه حضرت زهرا پس از حمد و تسبیح بسیار شیوا و بلیغ، شهادت به وحدانیت خدا می‌دهد و
جملات بی‌تظیری در توحید، و نیز نبوت پدرش خاتم الانبیاء بیان می‌فرماید. پس از سخن از رسالت پدر، شروع به
معرفی کتابی که پدرش حامل آن بوده، یعنی قرآن نموده، می

فرماید: ... كَتَابُ الْمَلِئِكَةِ وَالْقُرْآنِ الْمَصْدُوقِ وَالْمَنْوَرِ الْمُسْطَعِ اَءِ الْمَضِيِّ اءِ الْمَلِئِكَةِ بَصَائِرُهُ
مَنْ كَشَفَتْ سِرَّائِهِ مِنْ جَلِيلَةِ ظَوَاهِرِهِ مَعْتَبَرَةٌ بِهَ أَشْيَاعِهِ قَائِدًا قَائِدًا إِلَى الْمَرِضِ وَإِنْ أَتْبَاعَهُ مُؤَدِّ
إِلَى الْمَنَاجَاةِ اسْتَمَاعُهُ بِهَ تَنْوِيلِ حُجُجِ الْمَلِئِكَةِ الَّتِي مِنْ وَرْدِهِ وَعَزَائِمِهِ الَّتِي مِنْ سِرِّهِ وَمَحَارِمِهِ الَّتِي مِنْ ذُرِّهِ وَبَيْنَاتِهِ
الَّتِي مِنْ جَلِيلَةِ وَبَرَاهِنِهِ الَّتِي مِنْ كَافِيَةِ وَفَضَائِلِهِ الَّتِي مِنْ دُوبَةِ وَرَحْصِهِ الَّتِي مِنْ وَهْبَةِ وَشَرَائِعِهِ الَّتِي مِنْ كِتَابَةِ...

نیابت به شما بر که است ای - بازمانده و گذارد شما نزد در که است قراری و عهد شما بین در را خداوند ... یعنی □ □
برگزیده و آن کتاب ناطق الهی و قرآن راستین و نور درخشان و چراغ تابناک است. دیدگاه - هایش مستدل و روشن،
اسرارش نزد اهل آن آشکار، ظواهرش درخشان، پیروانش مورد غبطه دیگران، و پیروی - اش راهبر به سوی بهشت، و
تلاوتش موجب رهایی است...

2-4-4. معرفی جایگاه قرآن به عنوان مصدر پالایش احادیث (شناخت ابزار)

منظور به آیات فهم و تدبر به مردم کردن امر علیها سلام صدیقه حضرت قرآنی‌های - فعالیت از دیگر یکی □ □
عرضه احادیث بر آیات الهی است، تا صحیح از سقیم باز شناخته شود. ایشان در پاسخی مستدل به ابوبکر با اشاره به آیات 7
سوره مریم و 17 سوره نمل، که حکایت از ارث گذاشتن سایر پیامبران می‌آورد، روشن ساختند که حدیثی که او به
پیامبر نسبت داده، چون ضد قرآن است، باطل می

باشد (...إِبْنُ أَبِي قُحَافَةَ أَوْ كِتَابِ الْمَلِئِكَةِ تَرْتُ أَبَاكَ وَ لَأَرْثُ أَبِي لَقْدَ جِئْتَ اءِ شَيْئًا فَرَى أَوْ
فَعَلَى عَمْدٍ تَرَكْتُمْ كِتَابَ الْمَلِئِكَةِ وَ نَبَذْتُمْ وَهَّ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ إِذْ يَقُولُ اءِ وَ وَرِثَ سُلَيْمَانَ دَاوُدَ وَ قَالَ
فَمَا أَقْتَصَّ مِنْ خَبَرِ حَيِّ بْنِ زَكْرِيَّا إِذْ قَالَ - فَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا يَرِثْنِي وَ يَرِثْ مِنْ آلِ
يَعْقُوبَ اءِ ...)

باره این در معصومان همه و دارد المحدث فقہ در ای-ویژه جایگاه، کریم قرآن به احادیث عرضه یعنی عمل این [] سخنان مشابهی فرموده [] اند که به احادیث [عرض] معروف است.

3-4-4. فعالیت [] های قرآنی صدیقه طاهره سلام الله علیها در حوزه فهم آیات (شناخت درونی)

-ظاهر حوزه در المبته - را آیه کل معنای گاه و فرمودند [] می را مشکل لغات برخی معنای فقط گاه، اسلام بانوی [] مطرح می [] کردند که خود به دو نوع تقسیم می [] شود: اینکه مفهوم آیه را تبیین کنند یا اینکه با اشاره به مصداق [] ها، خود بخود مفهوم آیه را به ذهن [] ها متبادر سازند. نیز برخی مواقع به بواطن و تأویلات می [] پرداختند. اینک نمونه [] ها.

4-3-4-1. بیان مصداق برای آیات قرآن (تأویل قرآن - مصداق [] یابی)

می قرآن آیات جاودانگی باعث آنچه [] [] شود، "جری و تطبیق" آن در همه زمان [] ها، یعنی منطبق کردن آن بر شرایط هر عصر و نسل، و مصداق [] یابی آن است. تعیین مصداق آنچنان اهمیت دارد، که گاه تحریف در معانی قرآن، به سبب مصداق [] یابی غلط صورت می

یکی از انواع تأویل، و معنای اخص آن است، کار هر کسی نیست. مرتبه کامل و نهایی آن خاص اهل بیت :

یعنی عالمان قرآن است و دیگر مسلمانان نیز به اندازه مراتب علم و طهارت خود، به مراتبی از تأویل دست می

آ []

یابند. فاطمه زهرا سلام الله علیها از آنجا که فردی از اهل بیت :

است، از همدوشان و آگاهان قرآن و مطلع بر همه وجوه قرآن می

آ []

باشد. به [] [] [] [] [] نمونه [] های از معرفی مصداق از سوی حضرت اشاره می

آ []

کنیم.

اول نمونه [] حضرت زهرا سلام الله علیها درباره والدین، بطنی از بطون قرآن را روشن ساخته، می [] فرماید: دو

پدر دینی خود، یعنی محمد

6

و علی

7

را خشنود ساز، حتی اگر پدر و مادر نَسَبی تو ناراضی شوند، ولی پدر و مادر نَسَبی خود را با خشم دو پدر دینی راضی

ساز؛ زیرا محمد و علی

8

، ایشان را با اعطای جزئی از هزاران ثواب خود راضی خواهند ساخت. (تفسیر منسوب به امام حسن عسکری، 1409ق، ص

330)

دوم نمونه [] زهرای بتول سلام الله علیها در خطبه فدک، مصداق "فتنه" در آیه 49 توبه را معرفی کرده، می [] فرما

ید: پیامبر

6

از شما خواست که به دستوراتش قیام کنید، اما شما به آبخوری که حق دیگری بود وارد شدید. این تغییر و تحریف هنگامی صورت گرفت که چیزی از دوران رسول خدا
6
نگذشته بود.

مَلِكًا أَلِ وُّ بَرَقَ دُعَاؤُهَا وَ آدَهَ اَّمْكَبْرَشِمَ رِيغٍ مُتَدَرِّو وَّ اَّمْكَلِبِ اِرِيغٍ مُتَمَسِّوَف ...
رَجِبًا اَّمَّا وَّ اَلْجُرْحُ لِمَا يَنْدَمَلُ اَّمَّا وَّ الْمَرْسُوَلِ لِمَا يُقْبَرُ اَبْتِ دَارًا زَعَمْتُمْ خَوْفَ اَلْفِتْنَةِ اَلَا فِى
اَلْفِتْنَةِ سَقَطُوا وَاِنْ جَهَنَّمَ لَمَلْحِ طَةً بِالْكَافِرِ نِ اَّمَّا ...

،مجلسی). کردید سقوط فتنه در، خود که حامی در، دارید آشوب و فتنه خوف که کردید وانمود و، کرده شتاب شما
پیشین، ج 8، ص 114، خطبه فدک) پیداست که حضرت، وقایع بعد از رسول خدا را صراحتاً مصداقی از فتنه می‌شمارد.

سوم نمونه □ □ در فرازی دیگر از خطبه یاد شده، حضرت تصریح می‌کند که مخالفان، اگرچه ادعای عمل به قرآن
دارند، ولی از قرآن دور شده □ □ اند. آنجا که می □ □ فرماید: به کجا می
اَّمَّا
روید؟ و چه بیراهه می
اَّمَّا
روید؟ در حالی که کتاب خدا در دسترس شماست!!

فرماید □ □ می تصریح نکته این به هم ادامه در و، کنید □ □ نمی عمل خدا کتاب به شما که است این حضرت منظور □ □
سپس خطاب می □ □ کند که غاصبان، مصداق آیه 85 سوره آل عمران هستند.

هَ رَاهُ ظُهُورُ مَا - مُكْرَهُ ظَانِّي بَالِ اَبْتِكَ وَ وَنُكَفُّوتِ يَنَّا وَ مُكَبِّفِي كِ وَ مُكْنَمِ اَتَهَي هَف ... □ □
وَ اَحْ كَامَهُ زَاهِرَةٌ وَ اَعْلَامُهُ بَاهِرَةٌ وَ زَوَاجِرُهُ لِي حَةٌ وَ اَوَامِرُهُ وَاَضْحَةٌ وَ قَدْ خَلَفْتُمُوهُ وَ رَاءَ ظُهُورِكُمْ اُرْغَبَةٌ
عَنْهُ تَرُدُّونَ اَّمَّا اَمُّ بَغِيْرِهِ تَحْكُمُوْنَ اَّمَّا بِيْسَلْ لِنَظَالِمِ نِ بَدَلًا وَ مَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ اَلْاِسْلَامِ دِنًا
فَلَنْ يُّقْبَلَ مِنْهُ وَ هُوَ فِى اَلْاٰخِرَةِ مِنْ اَلْخَاسِرِيْنَ اَّمَّا ...

می کجا □ □ □ □ روید در حالی که کتاب خداوند با مسائل روشن و اوامر و نواهی آشکار پیش روی شماست. □ □ ولی شما
آن را پشت سر □ □ انداخته □ □ آید، و هر □ □ کس □ □ دنبال دینی غیر از اسلام برود، هرگز از او پذیرفته نیست، و او در آخرت از
زیانکاران می □ □ باشد. این بخش □ □ نیز □ □ به □ □ روشنی □ □ دال بر □ □ این است □ □ که □ □ حضرت زهرا مخاطبان
خود □ □ را □ □ اساساً مسلمان □ □ نمی □ □ دانند، □ □ بلکه از کسانی به حساب می □ □ آورد که غیر □ □ از □ □ اسلام، دینی □ □ برگزیده □ □ اند.

چهارم نمونه □ □ حضرت فاطمه سلام الله علیها در ادامه همان خطبه، مخالفان را مصداق آیه 50 سوره مائده شمرده،
که حکم جاهلیت را پیروی می □ □ کنند. آنجا که می □ □ فرماید: شما صبر نکردید تا آتش فتنه □ □ ای
که روشن کردید فرو بنشیند، و باز جرقه □ □ هایی را اضافه می □ □
کنید و نسبت به خاندان پیامبر دورویی و نفاق به خرج □ □ می □ □
دهید: أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ تَبْعُونَ؟

پنجم نمونه □ □ در فرازی دیگر، زهرای بتول سلام الله علیها رو به انصار کرده و ایشان را توبیخ می □ □ فرماید که: ای
وای بر شما، که میراث پدرم را می □ □
گیرند، و شما مرا می □ □
بینید، ولی ... ثُمَّ رَمَتْ بِطَرْفِهَا نَحْوَ الْأَنْصَارِ فَقَالَتْ يَا مَعْشَرَ الْمَنَاقِبِ وَأَعْرَاضِ أَدَاةِ الْمِلَّةِ وَحَضَنَةَ
الْإِسْلَامِ مَا هَذِهِ الْغَمَّ زَةَ فِي حَقِّي وَالسِّنَّةَ عَن ظِلِّ أُمِّتِي؟ وَمَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ
6
أَبِي يَقُولُ الْمَرْءُ يُحْفَظُ فِي وُلْدِهِ سِرْعَانٍ مَا أَحْدَثْتُمْ وَعَجَلَانِ ذَا إِهْلَةٍ وَلَكُمْ طَاقَةٌ بِمَا أَحْوَلُ وَ
قُوَّةٌ عَلَى مَا أَطْلُبُ وَأَزْوَالُ أَتَقُولُونَ مَا تَمَحَّمُونَ
6
â□□...

می توبه سوره آیه 13 مصداق را ظالمان قوم سپس □ □ شمارد. این آیه درباره یهودیانی نازل شد که پیمان خود را
شکسته و در جنگ احزاب با مشرکان همکاری کردند و تصمیم به اخراج پیامبر
6
گرفتند. اما صدیقه طاهره سلام الله علیها مصداق جدیدی برای آیه معین فرموده و مسلمانان را به سبب دشمنی با امام علی
7
که نفس رسول خداست، مشابه آن یهودیان برمی □ □ شمارد. آنجا که می □ □ فرماید: کجا □ □ □ □ می □ □

روید بعد از این بیان روشد؟ پس از قدم □ □ هایی که برداشتید چرا می □ □
لغزید؟ و به عقب بر می □ □

گردید؟ آیا با مردمی که پیمان □ □ های خود را شکستند و برای بیرون کردن پیامبر تصمیم گرفتند، نمی □ □ خواهید بجنگید؟
با اینکه ایشان جنگ را آغاز کرده □ □ اند؟ آیا می □ □
ترسید؟ و حال آنکه خدا سزاوارتر است برای ترسیدن!

مُتَّكِرِينَ وَأَوَامِدَ قُلُوبِهِمْ دَعَبَ الْمُتَّكِرِينَ وَابْنَ عِلِّالٍ دَعَبَ الْمُتَرَرِّسِ وَأَبْنَ بَالٍ دَعَبَ الْمُتَزُّجِ يَنَافٍ ... □ □
بَعْدَ الْإِسْلَامِ إِنَّ بَأْسَ الْقَوْمِ □ □ نَكَثُوا أَيَّمَانَهُمْ □ □ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ □ □ وَهَمُّوا بِإِخْرَاجِ الرَّسُولِ وَهُمْ
بَدُّوكُمُ أَوَّلَ مَرَّةٍ أَتَخْشَوْنَ هُمَ فَأَلَمَلَهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَوْهُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ... □ □

همانند و معادل، خود جایگاه از را ایشان راندن بیرون و امیرالمؤمنین خلافت غصب، زهرا حضرت که است واضح □ □
اخراج پیامبر 6 و جنگ با ایشان معرفی فرموده است.

4-4-3-2. بیان معنا، و تفسیر کردن آیات

حضرت. مصداق تعیین بدون است آیه مفهوم بیان، آیات فهم زمینه در پیامبر دخترهای □ تلاش از دوم گروه □ □
فاطمه سلام الله علیها در جای جای کلامش قرآن را تفسیر نموده، و این، نشانگر احاطه علمی او به قرآن است. اگرچه این
گونه سخنان حضرت فراوان می □ باشد، اما فقط سه نمونه می □ آوریم:

اول نمونه □ □ دختر نبی در احتجاجی که با خلیفه دوم داشته، به زیبایی "آیه تطهیر" را تفسیر می □ نماید. حضرت از
او می
آیا شنیدی از پدرم که من بزرگ زنان بهشت هستم؟ خلیفه گفت: آری، به خدا شنیدم. حضرت فرمود: آیا اگر دو نفر بر علیه
من شهادت دهند که دزدی کرده □ ام می
□ □

پذیری؟ خلیفه گفت: آری! حضرت فرمود: اگر چنین است تو بر دین محمد نیستی! زیرا در قرآنی که بر محمد نازل شده،
خداوند می
□ □

فرماید که ما را از هر پلیدی پاک و منزله ساخته و بر عصمت و طهارت ما گواهی داده است. (مجلسی، پیشین، ج 8، ص
224) لازم به ذکر است که آیه تطهیر بر اساس مفهوم و معنا، بر اصحاب کساء دلالت دارد، نه اینکه ایشان مصداقی از آیه
باشند؛ زیرا اگر مصداق شمرده شوند، راه برای ورود مصادیق دیگر هم باز می □ مانَد و این خلاف غرض آیه است.

دوم نمونه □ □ فاطمه زهرا سلام الله علیها در تفسیر آیه 104 سوره کهف و نیز 12 سوره بقره، به تشبیه زیبایی دست زده
است. هنگامی که زنان مهاجران به عبادت حضرت آمده بودند به آنان فرمود: بیا بشنو! که تا زنده □ ای به شگفت خواهی
آمد! و روزگار با حوادث ناز به شگفتی تو خواهد افزود! به چه دلیلی تکیه کرده و به کدام بهانه چنگ زدید که "شهر" را
با پرهایی نازک و بی □ خاصیت تعویض کردید، و فرزانتان را کنار گذاشته و فرومایگان را بر سر کار آوردید؟ ای کاش بینی
آن مردمان به خاک مالیده می
□ □ شد که "گمان می □ کنند که دارند کار نیکو انجام می □ دهند.
" سپس می
□ □

فرماید: بدانید که ایشان مفسد هستند ولی نمی □ دانند.

یَرْعِشَ تَيْلًا أَهْمُهُ لَوْ بَجَعَفَ بَجَعَتِ نِإٍ وَ بَجَعَرَهُ الْمَدَاكِرَ أَتَشَعِ أَمْ وَ عَمَّاسَ فَمُّ لَهَ أَلْ ... □ □
إِلَى أَيِّ سِنَانٍ اسْتَنْدُوا وَ إِلَى أَيِّ عِمَادٍ اعْتَمَدُوا وَ بِأَيِّ عُرْوَةٍ تَمَسُّكُوا وَ عَلَى أَيِّ ذُرِيَّةٍ أَقْدَمُوا وَ
اجْتَنُّوا لِبَيْتِ آلِ مُؤَلِّيهِ □ □ وَ لِبَيْتِ آلِ عِشْرَةِ وَ بَيْتِ آلِ لُطَّالِمِ بْنِ بَدَلٍ أَسْتَبْدَلُوا وَ الْمَلَّةَ
الْمَذْنُوبِي بِلِئَالِ قَوْمِهِ □ □ وَ أَلِ عَجْزِ بِلِئَالِ كَاهِلِ □ □ فَرَعْمَا لِمَعِ أَطْسِ □ □ قَوْمِ □ □ حَسْبُ بُونِ أَنْ هُمْ
حَسْبُ بُونِ صِنَاعًا ... أَلَا إِنَّ هُمْ هُمُ الْمَفْسِدُونَ وَ لَكِنَّ لَأَيُّ شَعْرُونَ □ □ -

امیرالمؤمنین که آنجا رساند، می‌را ایشان بلاغت و فصاحت اوج، اند- برده کار به اسلام بانوی که تشبیهی □ 7 را به نمایند- می شبیه «خاصیت- بی و نازک پرهایی» □ به را دیگران، مقابل در و «پر شاه» □

سوم نمونه □ □ حضرت در همان مجلس عیادت زنان مهاجر و انصار، پس از اشاره به جانفشانی □ها و تلاش □های امام علی □ می □فرماید: وای بر آنها، چگونه خلافت را از پایگاه استوار رسالت و پایه □های محکم نبوت، و از انسانی آگاه به امر دین، منحرف کرده دور ساختند، و چرا از ابوالحسن انتقام گرفتند. سپس به زیبایی به تفسیر آیه 35 سوره یونس پرداخته و "أَمَّنَ يَهْدِي الْمَلِيحِ أَحَقُّ أَنْ يَتَّبِعَ أَمَّنَ لَا يَهْدِي..." را اینگونه تفسیر می □□

کند که: اگر زمام امور را چنانکه پیامبر فرمود به علی می □-

دادید، او زمام شتر خلافت را به گونه □ای در دست می □□

گرفت که نه جراحی در بینی او حاصل می □□

شد، و نه اضطراب و ناآرامی به سوارکارش. □ تشنگی □ها را برطرف می □-

کرد و همه را به سرچشمه زلال می □□

رساند.

3-3-4-4. استناد به آیات و تضمین آیات قرآن در بین کلام

هر در ای □خواننده هر که است فراوان و وسیع آنقدر، علیها الله سلام زهرا فاطمة قرآنی فعالیت از سوم نوع این □ □ سطح علمی متوجه آن می □□ شود. تضمین یکی از صنایع بلاغت است که بلیغان، با هنرمندی از آن بهره برده و علاوه بر زیباسازی سخن خویش، معنای آنرا نیز روشن □تر می □کنند. تضمین یعنی آوردن بخشی از متن دیگر در بین سخن، که می □تواند آیه یا حدیث یا شعر و یا ضرب المثل باشد. البته به شرطی که مطلب تضمین شده، خود ابهامی نداشته باشد تا باعث وضوح کلام گردد. این صنعت ادبی را می □توان در سخنان همه معصومان که امیران کلام هستند، مشاهده کرد. تضمین آیات در فرازهای زیبایی از سخنان حضرت صدیقه طاهره دیده می □شود. در بیان توحید و صفات خدا، آوردن این اسماء الهی با سجع شنیدنی، و یا دعاهای پر معنا با تلمیح آیات، نمونه □های فراوان دارد که فقط قطعه □ای را جهت تبرک می □□ آوریم:

المرحيم، المبرهان الواضح، المشأن العظيم، السلطان العزيز، الامكان المشديد، المبنيان الرفيع، المكان المعلى لله المحمد □ □
الرحمان، المنعم المنان، المحمد لله الذي احتجب من كل مخلوق يراه.. فلم تدرکه المابصار و لم تحط به الأخبار و لم
يقسه المقدار و لم يوهمه الماعتبار لانه الملك الجبار. (سید بن طاوس، فلاح المسائل، 1419ق، ص 203. نمونه □های دیگر
را در بحار ج 90 ببینید.)

5. نتیجه □گیری

و قرآن به علم در و ندارد معصومان بقیة با تفاوتی خدا رسول گرامی دخت، علوم تمام به آگاهی و علم حیث از □ □

شؤون آن و همه ظواهر و بواطن آن نیز به علم لدنی محظوظ است. ایشان از حیث برون متنی آنگاهی کاملی نسبت به اوصاف قرآن و چیستی کلام الله دارند که در سخنان ایشان از جمله در خطبه فدک دیده می‌شود. نیز از حیث معرفی قرآن به عنوان مصدر و منبع، و ارائه احادیث به قرآن کریم به جهت استنباط صحت یا عدم صحت آنها، مانند دیگر معصومان تأکید داشته‌اند. در شاخه سوم می‌توان فعالیت‌های قرآنی ایشان را در زمینه فهم قرآن مورد مطالعه قرار داد که خود در سه حوزه قابل تبیین است. حضرت فاطمه سلام الله علیها گاه مفهوم آیه را با بیان مصداق روشن ساخته و به زیبایی و وضوح کامل، وقایع پس از رسول خدا را با آیات، تطبیق داده و مصداق‌یابی می‌فرماید. گاه بدون تعیین مصداق، معنا و مفهوم آیه را بیان کرده و تفسیر آنرا روشن می‌سازد. نیز گاه با استناد به آیات و تضمین آنها در بین سخن، با بلاغت و شیوایی خاصی از آیات قرآن بهره برده و از این رهگذر نیز به روشن ساختن معنای آیه توجه می‌نماید.

منابع

قرآن کریم

نهج البلاغه

1. ابن شهر آشوب، مناقب، نجف: المطبعة المحیدریه، 1376ق.
2. ابن عساکر دمشقی، تاریخ مدینه دمشق، تحقیق علی شیری، بیروت: دارالفکر، 1415ق.
3. ابن منظور، محمد بن مکرّم، لسان العرب، بیروت: دار احیاء التراث العربی، چاپ سوم 1419ق.
4. ابوالفضل بن ابو طاهر ابن طیفور، بلاغات النساء، قم: مکتبه بصیرتی، بی‌تا.
5. آقا بزرگ تهرانی، الذریعة الی تصانیف المشیئة، قم: موسسه اسماعیلیان، چاپ سوم، 1408ق.
6. احسانی فر لنگرودی، محمد، مقاله فاطمه کوثر قرآن، فصلنامه علوم حدیث، شماره 31.

7. آلوسی، شهاب‌الدین محمود، روح المعانی فی تفسیر القرآن العظیم و المسبب المثنی، بیروت: دار الفکر، 1408ق.
8. امینی نجفی، عبدالمحسین، المغدیر فی کتاب و السنه و الادب، تهران: دارالمکتب الاسلامی، چاپ دوم 1428ق.
9. جوادی آملی، عبدالله، ادب فنای مقربان، نشر اسراء، چاپ دوم 1382ش.
10. حاکم حسکانی، شواهد التنزیل، تهران: مؤسسه چاپ و نشر، 1411ق.
11. حاکم نیشابوری، حافظ ابی عبدالله، المستدرک علی المصححین، بیروت: دار المکتب العلمیه، چاپ اول 1411ق.
12. حسن زاده آملی، انسان کامل از دیدگاه نهج البلاغه، قم: انتشارات سلمان فارسی، چاپ سوم 1365ش.
13. رحمانی همدانی، احمد، فاطمه الزهرا بهجه قلب المصطفی، ترجمه سید حسن افتخارزاده سبزواری، تهران: انتشارات بدر، چاپ چهارم 1381ش.
14. زبیدی محمد مرتضی، تاج المعروس، بیروت: دار الفکر، 1414ق.
15. زهرا ریاحی زمین، مقاله جامعه آرمانی در کلام حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها، مجله علوم حدیث، شماره 48.
16. سلیمان بن ابراهیم قندوزی حنفی، ینابیع الموده، تحقیق سید علی جمال اشرف حسینی، تهران: انتشارات اسوه، چاپ اول، 1416ق.
17. سید بن طاووس، فلاح المسائل و نجاح المسائل فی عمل الوم و الاله، تحقیق غلام حسن المجددی، قم، مکتب الاعلام الاسلامی 1419ق.

18. سید جعفر شهیدی، زندگانی فاطمه زهرا سلام الله علیها، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ هفتم، 1365 ش.

19. سید مرتضی، المشافی فی الامامة، تهران: مؤسسه المصادق للطباعة و النشر، چاپ دوم، 1410 ق.

20. سیدمرتضی، علم المهدی، المانتصار، قم: مؤسسه نشر اسلامی، 1415 ق.

21. شبر، سید عبدالله، الانوار الملامعه، بیروت: مؤسسه الموفقا، بی تا.

22. شرف المدین علی حسینی استرآبادی (م. 940 ق)، تاویل المایات المظاهرة فی فضائل المعتزة المظاهرة، تحقیق حسین استاد ولی، 1409 ق، ج 1 ص 118 و 195).

23. شریعتمداری، محمد تقی. "المزهراء سلام الله علیهاو خطبة فدک"، شرح خطبه فدکیه از علامه مجلسی، تعلیق و تکمیل از آقای شریعتمداری، تهران: دار گلستان کوثر للنشر، چاپ اول، 1423 ق.

24. صدوق، معانی الماخبار، قم: انتشارات اسلامی، 1361 ش.

25. ضیاءآبادی، سید محمد، در جستجوی علم دین، تهران: انتشارات نیک معارف، چاپ دوم 1379 ش.

26. طباطبایی، سیدمحمدحسین، المیزان، قم: انتشارات اسماعیلیان، 1390 ق.

27. طریحی، فخر المدین، مجمع البحرین، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ دوم 1367 ش.

28. عبد الحمید مهاجر، الرسول و اهل بیته اسماء لا تُنسى، بیروت، مؤسسه الماعلمی للمطبوعات، چاپ اول 1413 ق.

29. عبدالله محمود المجبوری، المزلزال (المناظرات التي احدثت زلزالا عنيفا في ارضية الفكر المسلفی الوهابی ﷻ) مناظرات صوتی بین دکتر مستبصر عصام العماد، و عثمان الخمیس شیخ وهابیان در کویت، قم: المنشورات الماجتهد، چاپ دوم، 1428ق.

30. عروسی حویزی عبد علی بن جمعه، نور المثقلین، قم: انتشارات اسمائیلیان، 1415ق.

31. فرات بن ابراهیم بن فرات کوفی، تفسیر فرات، نجف: مطبعه حیدریه، بی-تا.

32. قمی، علی بن ابراهیم، تفسیر منسوب به قمی، قم: دار المکتب، چاپ چهارم 1367ش.

33. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، تهران: انتشارات اسلامی، 1363ش.

34. مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، تهران: انتشارات اسلامی، بی-تا.

35. مسعودی، علی بن حسین، مروج الذهب، تحقیق عبدالامیر مهنّ، بیروت: مؤسسه الماعلمی للمطبوعات، چاپ اول 1411ق.

36. مفید، محمد بن نعمان، المقنعه، قم: مؤسسه نشر اسلامی، 1410ق.